

Başlık/ Title: Ömer Seyfettin'in Dil Yazılarındaki Düşünceleri ve Yansımaları

Yazar/ Author

Kürşat EFE

ORCID ID

0000-0002-3856-718X

Bu makaleye atıf için: Kürşat Efe, "Ömer Seyfettin'in Dil Yazılarındaki Düşünceleri ve Yansımaları", *KARE*, no. 11 (2021): 364-388.

To cite this article: Kürşat Efe, "Ömer Seyfettin's Thoughts and Reflections in His Language Writings", *KARE*, no. 11 (2021): 364-388.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 21 Haziran / June 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 7 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

INDEX  COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L


DRJI


EuroPub


MLA
International
Bibliography

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi
/AcceptanceDate: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography:Kabul Tarihi /AcceptanceDate : 28Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 26 Nov 2019



This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Kürşat EFE*

ÖMER SEYFETTİN'İN DİL YAZILARINDAKİ DÜŞÜNCELERİ VE YANSIMALARI

Özet: Türkçeleşme, öz Türkçe, dilde sadeleşme denilince hemen herkesin aklına hâlâ Ömer Seyfettin gelmektedir. Ömer Seyfettin, Türk dili ile ilgili yazdıklarıyla büyük dönüşümleri başlatan öncü ve yenilikçi bir kişidir. Kâşgarlı Mahmut, Ali Şir Nevai, Karamanoğlu Mehmet Bey çizgisini devam ettiren önemli bir bilginidir. Eski ve Türkçe olmayan yaygın ifadeleri kullananları 'Enderuncu' olarak niteleyen yazar, Türkçeleşmiş ve Türkçe içerisinde yaygınlık kazanmış sözcüklere değil Türkçeleşmemiş yabancı sözcüklere karşı çıkmış, dilde ve edebiyatta millî benliğe dönüşü başlatan kişi olmuştur. Hülya Argunşah, Ömer Seyfettin'in bütün eserlerinin asıl biçimlerine kavuşturulması için çok emek vererek metinlerin aslına ulaşmış, yazıların genel olarak süreli yayınlarda yayımlanması, birden fazla takma isim, imza ve rumuz kullanılması gibi birçok zorlukla karşı karşıya kalmasına rağmen yazarın makale ve fıkralarını bir araya getirmiş, külliyyatın üçüncü cildi olarak yayınlamıştır. Bu yazıda Argunşah'ın hazırladığı *Makaleler-Ömer Seyfettin* (2020) adlı titiz çalışmadan da yararlanarak yazıları tek tek gözden geçirildi, zaman dizinsel olarak bu yazılar sıralandı, yazılarda anlatılanlar açıklandı. Yazarın dille ilgili yazılarındaki düşüncelerini esas alarak yazarın tespit ve uyarılarının ne kadar dikkate alındığı, yazarın düşüncelerinin bugünkü Türkçe veya Türkçenin gelişimi üzerindeki etkileri, o yıllardan bugünlere Türkçede nelerin değişip nelerin değişmediği ve Türk dilinin bugünkü durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Türkçe, Sade Dil, Türkçeleştirme, Dil Etkileşimi.

ÖMER SEYFETTİN'S THOUGHTS AND REFLECTIONS IN HIS LANGUAGE WRITINGS

Abstract: When it comes to Turkishization, pure Turkish, and simplification in language, almost everyone still thinks of Ömer Seyfettin. Ömer Seyfettin is a pioneer and innovative person who initiated great transformations with his writings on the Turkish language. Kâşgarlı Mahmut, Ali Şir Nevai, Karamanoğlu Mehmet Bey is an important scholar who continues his line. The author, who described those who use old and non-Turkish common expressions as "Enderuncu", opposed foreign words that were not Turkish, not the words that became common in Turkish and became the person who started the return to national identity in language and literature. Hülya Argunşah has worked hard to restore all of Ömer Seyfettin's works to their original form, reaching the original texts. published as the third volume of the corpus. In this article, the articles were reviewed one by one by making use of the meticulous study of Argunşah called "Makaleler-Ömer Seyfettin" (2020), these articles were listed in chronological order, and what was told in the articles was explained. Based on the author's thoughts in his writings about the language, it will be tried to reveal how the author's determinations and warnings were taken into account the effects of the author's thoughts on today's Turkish or the development of Turkish, has changed in Turkish from those years and what has not changed, and the current state of the Turkish language.

Key Words: Ömer Seyfettin, Turkish, Plain Language, Turkishization, Language Interaction.

*Doç. Dr., Amasya Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı B/AMASYA, email: kursatefece@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3856-718X

Giriş

Ömer Seyfettin, edebî varlığını şiirle ortaya koymaya başlamış bir sanatçıdır. Anca onun en etkili olduğu edebî tür hikâyedir. Hikâyeden başka makale, deneme, eleştiri, fıkra, anı ve tiyatro gibi birçok türde eserler yazan Ömer Seyfettin, dil ve edebiyat ile ilgili düşüncelerini 1907-1920 yılları arasında kaleme aldığı makaleleriyle ifade etmiştir. Bu yazılar *Akşam*, *İfham*, *İzmir*, *Tanin*, *Vakit* adlı gazetelerle *Büyük Mecmua*, *Diken*, *Genç Kalemler*, *Hayat Tarih Mecmuası*, *İnci*, *Nevsal-i Millî*, *Talim ve Terbiye Mecmuası Türk Kadını*, *Türk Dünyası*, *Türk Yurdu*, *Yeni Mecmua* ve *Zekâ* adlı dergilerde yayımlanmıştır.

Ömer Seyfeddin ilk kalem tecrübesine fenni yazılarla başlamış (Mart 1902), bu yazıların konuları arasında jimnastik, ev ve aile hayatı, çocuk terbiyesi, kadın, eğitim, siyaset, Türkçe ve Türkçenin sadeleştirilmesi, edebi şahsiyetler, edebiyat ve edebiyatın millileştirilmesi gibi meseleler yer almıştır. 'Genç Kalemler Tahrir Heyeti' adına Ziya Gökalp ve Ali Canip'le (Yöntem) birlikte yazdıkları "Vatan! Yalnız Vatan..." adlı kitapçıkta (Selanik 1911) millet ve milliyet gibi kavramları reddeden masonluğun tehlikesine dikkat çekmişlerdir. Yazarın aynı günlerde yayımlanan "Primo Türk Çocuğu" adlı hikâyesi de bu risaledeki fikirler doğrultusundadır.¹

Millî bir dil oluşturmak ve bu dille millî bir edebiyatı başlatmak amacıyla olan *Genç Kalemler* yazarlarının, edebiyatta olduğu gibi siyasal alanda da çok ve uzun süreli bir etkisi olur. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncelerinde ve uygulamalarında *Genç Kalemler* yazarlarının görüşleri sezilir. Özellikle Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin'in Atatürk'ün düşünce dünyasındaki yeri açıktır. Atatürk'ün 17 Şubat 1931 tarihli Adana konuşmasında Türk dili için söylediği;

Türk demek dil demektir. Milliyetin çok bariz vasıflarından birisi dildir. 'Türk milletindenim.' diyen insanlar her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk harsına, camiasına mensubiyetini iddia ederse buna inanmak doğru olmaz.²

sözleri bu etkiyi ortaya koyan örneklerdendir. Ömer Seyfettin'e göre Türk olabilmenin başta gelen şartlarından birisi Türkçe konuşmaktır. Millet olabilmenin en temel şartı da ortak bir dile sahip olmaktır. Aynı acıları, aynı sevinçleri paylaşabilmek, konuşulan dil aracılığıyla olmaktadır. Düşünce yazılarıyla dilde sadeleşmenin savunuculuğunu yapan yazar, hikâyelerinde bunun uygulamalarını ortaya koyar. Bu sebeple sade ve doğal dili savunan Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki kahramanlar millî bir dönüşüm

¹ İslam Ansiklopedisi, Nazım Hikmet Polat, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 34 (2007) : 80-82. "Ömer Seyfettin" maddesi.

² Atatürk ve Türk Dili – Belgeler, haz. Zeynep Korkmaz, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992, s.

yaşadıklarında, Türkçe ile düşünmeye, Türkçe konuşmaya ya da öğrenmeye başlarlar.

Genç Kalemler dergisinin, ikinci cildinin ilk sayısı, 1911'de Selanik'te, yeni bir görev ve amaçla çıkmaya başlar. "Yeni Lisan'ın tamimine" hizmet edeceği sözüyle yayımlanan *Genç Kalemler*, Türkçenin sadeleştirilmesine yönelik sistemli bir hareketi başlatır. Osmanlıca'nın Arapça, Farsça ve Türkçeden oluşan karma yapılı bir dil olduğu düşüncesinde olan Ömer Seyfettin, yazı ve konuşma dilinin birleştirilmesi gerektiğini, bunun için de en uygun şivenin İstanbul Türkçesi olduğunu her seferinde dile getirir, İstanbul Türkçesinin bütün Türklerin ortak yazı ve iletişim dili olabileceği görüşünü savunur. Halk dili ile aydın dilini birleştirmenin sosyal ve kültürel hayattaki bütün olumsuzlukları çözmede etkili olacağı düşüncesini taşıyan Ömer Seyfettin, bu dilin de 'Yeni Lisan' olacağını söyler. Halkın okuma seviyesini artırmanın yolu, dolayısıyla ilerlemenin yolu ona göre 'Yeni Lisan'dan geçmektedir.

Hüseyin Namık Orkun, *Türkçülüğün Tarihi*'nde Ömer Seyfettin'in askerî okul yıllarında dile ilgi duymaya başladığını ve zamanla dil konusundaki düşüncelerinin geliştiğini belirtir. Orkun'a göre yazar, İzmir'de görev yaptığı sırada Mehmet Necip Bey'den etkilenmiş bu dönemdeki düşünceleri *Genç Kalemler* hareketine esin kaynağı olmuştur. Bu bağlamda arkadaşı Ali Canip'e 28 Ocak 1911'de gönderdiği mektupla Osmanlıca'yı sevmediğini, ilme ve mantığa aykırı bulduğunu anlatan Ömer Seyfettin, dilin bu durumdan kurtulması için özleştirilmesi gerektiğini, Arapça ve Farsça tamlamaların kullanılmasını engellemek için de bir dil hareketi başlatma önerisini getirir. Bu mektupta yazılan düşünceler hem Ömer Seyfettin için hem de dil hakkındaki çalışmalar için çok önemli bir başlangıç oluşturur.³

Gerçek dil, yaşayan yani halk arasında konuşulan dildir. Halkın anlamını bilmediği sözcükler ölüdür. Türk diline ait kurallar halkın dilinde kendiliğinden işlemekte, yabancı edat ve bağlaçlarla dilin yapısına aykırı tamlamalar kullanılmamaktadır. Konuşma dilinde olduğu gibi yazı dilinde de Arapça ve Farsça tamlamaları ve kuralları kullanmamak Yeni Lisan hareketinin en temel ilkesidir. Ömer Seyfettin, artık dile yerleşmiş sözcükler dışında bu tip yapıları yazı dilinde de kullanılmaması gerektiğini hemen her yazısında ifade eder. Eski edebiyatı (Divan Edebiyatını) 'Enderun edebiyatı', Osmanlı dilini de 'Enderun lisanı' (Osmanlıca) olarak adlandırır, bu dilin de halkın kullandığı dilden farklı olduğunu belirterek yaygınlaşmasına karşı çıkar. "Yeni Lisan" hareketinin başarılı olmasıyla halkın okuma ilgisinin ve

³ Masami, Arai, *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*, çev. Tansel Demirel, İstanbul: İletişim Yayınları, 1994, s. 58.

sevgisinin artacağı, böylelikle okuma-yazma oranının da artacağı onun çoğu yazısında önemle hatırlattığı konulardandır.

Dile yerleşmiş yabancı kökenli sözcüklerin dilden tamamen uzaklaştırılmasının imkânsızlığını bilen Ömer Seyfettin, 'tasfiyecilik' anlayışına karşı olmuştur. Yaygınlık kazanmış, dile yerleşmiş sözcüklerin dilin söz varlığına ait olduğu kanaatini, karşı görüştü olanların suçlamalarına yüzünden sürekli açıklamak zorunda kalmıştır. Ona göre Türkçenin Osmanlıca, Kırımca, Tatarca, Azerbaycanca gibi kollarını ayrı dillermiş gibi göstermek doğru değildir. Hepsi birlikte Türk dilidir, hepsi Türk dilinin kollarıdır.

Ömer Seyfettin'in asıl uyanışı Balkanlarda görevli olduğu sırada olur. Osmanlı unsurları arasında dil birliğinin olmaması yazarın dikkatini çeker ve şaşkınlığını Balkan hatıratında şöyle ifade eder:

Heyhat... Mademki biz asker değiliz, mademki bizde askerlik için lazım olan zekâ ve itaat yok, mademki bizde bir ideal, bir vatan hissi, nihayet bir lisan yok... Bölüğün yarısından ziyadesi Türkçe bilmiyor. Tabur Babil Kulesi gibi. Ne alanın satandan, ne satanın alandan haberi var? (18 Teşrinievvel/31 Ekim 1912)⁴

1. Ömer Seyfettin'in Dil ile İlgili Yazılarındaki Düşünceler

1.1. Dilde Türkçeleşme (Yeni Lisan)

Genç Kalemler dergisinin ikinci cildinde yer alan "Yeni Lisan" makalesi, "Eski Lisan; Edebiyatımız; Millî Edebiyatımız; Şark'a Doğru; Garp'a Doğru; Bugünküler; Hastalıklar; Tasfiye; Nasıl?; Milliyete Doğru; Tasfiye Sarfı; İsimler ve Sıfatlar; İmla; Gaye; Ey Gençler; Netice" adlı on altı alt başlıktan oluşur. Bu yazısında e "Asla konuşulmayan, Latince ve İbranice gibi yalnız kendisiyle meşgul olanların zevk ve idrakine taalluk eden bir şey!.." biçiminde tanımladığı eski dil, asla konuşulmayan, Latince ve İbranice gibi yalnız kendisiyle uğraşanların zevk ve anlayışına seslenen bir dildir.⁵

Türklerin Müslüman olduktan sonra ve Anadolu'ya geldikleri ilk zamanlarda Türkçeye Arapça ve Farsçadan birçok sözcüğün girdiğini, bunda da herhangi bir sakınca görmediklerini, yalnız ihtiyaçtan çok 'tezyin' (süsleme) amacıyla Arapça ve Farsça dil kurallarının kullanılmaya başlamasıyla Türkçenin doğal yapısının ve dengesinin bozulduğunu dile getirir. Divan şairleri ve Servet-i Fünuncular kullanımdan düşmüş eski alıntı sözcükleri sözlüklerden bularak kullandıklarından, Fecr-i Âticiler de Servet-i Fünuncuları taklitten öteye geçememişlerdir. Böylece edebiyatın yazı dili ile konuşma dilini birbirinden uzaklaştırdığından yakınan Ömer Seyfettin,

⁴ Ömer Seyfettin, *Balkan Harbi Hatıraları*, haz. Tahsin Yıldırım, İstanbul: DBY Yay., 2016, 2016, s. 95).

⁵ Ömer Seyfettin, "Yeni Lisan", *Makaleler*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2021, s. 150..

'millî dil ve millî bir edebiyat oluşturmanın önemi' üzerinde durur. Artık yaygınlaşmış yabancı kökenli sözcüklerin kullanılmaya devam edileceğini, bunun da doğal bir süreç olduğunu belirtir. Arapça ve Farsça kökenli 'fevkalade, darbimesel, hıfzıssıhha, sevkitabii' gibi tamlamalarla 'ahlak, inşaat, kâinat, Müslüman' ve 'ilmî, fenni, edebî' gibi dile yerleşmiş sözcük ve terimler de kullanılmaya devam etmelidir. Fakat tamlama ve kalıp ifadelerin Türkçe kurallarına göre oluşturulmalı ve yabancı dillere ait yapılar (çokluk eki vb.) kullanılmamalıdır. İstanbul Türkçesinin doğal olduğunu ve kendiliğinden geliştiğini ifade eden Ömer Seyfettin, yazı diliyle konuşma dilinin birleşmesiyle millî bir edebiyatın oluşacağını söylemiş ve ilimde, fende, sanatta, edebiyatta ilerlemek için millî ve doğal bir dilin gerekliliği üzerinde durduktan sonra edebî metinlerin ve çevirilerin Yeni Lisan'la yapılması konusunda öğütlerini verir.

*Genç Kalemler'*deki ikinci "Yeni Lisan" yazısında eski dilin Türkçeyi anlaşılabilir bir duruma getirdiğinden şikâyet eden Ömer Seyfettin, eski dilin doğal süreci olumsuz etkilediğini dile getirir. Her milletin fiziksel özellikleri gibi yaratılış özelliklerinin de farklı olduğunu belirten yazar, gelenek-göreneklerden yaşayış özelliklerine kadar milletler arasında birçok farklar bulunduğunu, bu farkların da sözcüklerden tamlamalara ve cümle yapılarına kadar gözlemlenebildiğini söyler. Türkçenin biçim özelliklerinden farklı olan Arapça ve Farsça yapılar Türkçeyi yayıflayıp dilin işleyişine zarar vermekte, yabancı dil kuralları konuşma ve yazı dilini birbirinden ayırdığından, bu durum eğitimin yaygınlaşmasını engellemektedir. Ömer Seyfettin, alıntı öğelerin çoğalmasıyla Türk topluluklarının birbirlerinden uzaklaştıklarını, böylelikle iletişimin kesildiğini hatırlatır. *Genç Kalemler'*deki önceki yazısında da alıntı biçim özelliklerinin kullanılmamasını öğütleyen yazar, bu yazısında örnek olarak Arapça çokluk yapılarının kullanılmamasını, aksi takdirde Türkçede bulunmayan erkeklik dişilik özelliklerinden dolayı farklılıklar oluşacağını söylemiştir. Yazı ve konuşma dili farklı olan başka bir topluluğun olmadığını belirten yazar, Yeni Lisan'ın önerileriyle bu ikiliğin ortadan kalkacağını iddia eder. Önerilerinin uygulandığı takdirde ilmî gelişmişlik yanında sanat güzelliğinin de ortaya çıkacağını iddia eden yazar, Yeni Lisan taraftarlarının buna inandıkları için başarılı olacaklarını söyler: "'Türlere millî bir lisan, millî bir edebiyat lazımdır.' fikri uyandı. İşte Yeni Lisan taraftarı gençler böyle tabii olarak doğmuş bir fikri haizdirler."⁶

Yazarı bu düşünceye, Osmanlı Türkçesinde eğitim ve edebiyat dilinin konuşma dilinden farklı olması ve herhangi bir konuşma diline

⁶ Ömer Seyfettin, age., s. 175.

dayanmaması sevk etmiştir. Bütün gelişmiş toplumlarda konuşma dili ile yazı dili birbirinden farklıdır. Yazı dili ile konuşma dili arasında az çok ayrılıklar görülmektedir. Fakat yazı dili hâline gelen ölçünlü dil, seçkin konuşma dilinden uzak ve çok farklı değildir. Bazı farklılıklar görülse de yazı diline en yakın dilin ölçünlü dil olduğunu söylenebilir. Günümüz Türkiye Türkçesinin konuşma dili ile yazı dili, birkaç örnek hariç çok büyük farklılık göstermemektedir. Türkiye Türkçesinin ölçünlü hâle gelmiş bir kolu (yazı dili) olan İstanbul Türkçesi, konuşulduğu gibi yazılmaktadır. İstanbul Türkçesi dışındaki ağızların özelliklerinin yazı diliyle olan farklılıkları ise çok fazladır.

Ömer Seyfettin, "Yeni Lisan ve Hüseyin Cahit" (1911) başlıklı yazıda Hüseyin Cahit'in yazıları ve Türkçeye karşı tutumu değerlendirir. Yazara göre sadece yazı dilinde kullanılan bir dil, okuyucular dışında yaygınlık kazanamayacaktır. Konuşulmayan bir dilin de ölü bir dil olacağı üzerinde duran yazar, Türkçenin dilsel biçiminin dünyanın en mükemmel ve en basit yapıya sahip dili olduğunu savunur. Eski dildeki erkeklik ve dişilik yapısının Türkçeye uygun olmadığını, Servet-i Fünuncuların dile zarar verdiklerini, eski dilin zihinsel üretime engel olduğunu ve bilime aykırı olduğunu, Arapça ve Farsça tamlama ve çokluk yapılarıyla Türkçeleşmemiş edatları kullanmamak gerektiğini dile getiren yazar, yabancı dillerdeki yapıların dilimizde kullanılmasına karşı çıkmıştır. Ömer Seyfettin, en önemli amaçlarının sadelik, güzellik ve olgunlaşma yolunda yürüyerek millî bir edebiyat vücuda getirmek olduğunu açıklamış, sonra da Hüseyin Cahit'in sade Türkçe kullanma gayretini övmüştür.

Ömer Seyfettin "Yeni Lisan" (1911) adıyla *Dicle* gazetesinde yayımlanan yazısında, Türklerin bilim ve sanat başta olmak üzere birçok alanda geri kalmalarının en temel sebebini, konuştukları gibi yazmadıklarında, yazdıkları gibi konuşmadıklarında görür. Yazar ve şairlerin eserlerini yabancı dil kurallarıyla ortaya koyduklarından yakınan yazar, bunların 'Türk ruhuna muhalif' olduğunu dile getirdikten sonra önceki yazılarındaki görüşlerini yineler, yazının sonunda da gençlere seslenir. Gökalp'ın "Turan" şiirinin son dizeleriyle tamamlanan yazıda gençlere sorumluluk yükler. Gençler Türkiye'nin asıl sahibidirler, onların İstanbul Türkçesiyle yazmaları, ilerleme ve gelişme yolunu tutmaları demektir.

"Yeni Lisan ve Bir İstimzaç" (1911) adlı bir kitapçık 'Genç Kalemler Yazı Heyeti' tarafından hazırlanmıştır. Bu kitapçık "Eski Lisan ve Menşei; Tasfiyeciler ve Hataları; Yeni Lisan'ın İlk Adımları; Yeni Lisan'ın Programı; Yeni Lisan'ın Mekteplere Tatbiki; Yeni Lisan'ın Güzelliği; Türkçe Terkiplerin Güzelliği; Cem'ler; Edatlar" adlı bölümlerden oluşmaktadır. Yeni Lisan

hareketinin programı ilk kez derli toplu bir şekilde bu kitapçıkla yayımlanır. Bu yazılardaki düşüncelerin içerik bakımından ortak bir zihnin ürünü olmasına rağmen, yazarların Ziya Gökalp'a ait olduğu tahmin edilmektedir.

Ömer Seyfettin, "Beni Terk Et! Şiirine Dair" (1911) başlıklı yazısında Ali Canip'in aynı adlı şiirine Muhyittin Mekki tarafından yapılan eleştirilere cevap verir. Yazar, dille ilgili görüşlerini tekrarladığı bu yazısında yabancı dil kurallarıyla oluşturulan söz dizimi yapılarının çok sık kullanılmasının dilin işleyişine zarar vereceğini ileri sürer. Yazıda ayrıca millî bir edebiyatın annelerin diliyle oluşacağı düşüncesini yinelenir. Millî edebiyat yazara göre İstanbul Türkçesiyle somutlaşacaktır.

"Yeni Lisan'a Dair" (1912) adlı bir diğer yazısında Süleyman Nazif'in görüşlerini eleştiren Ömer Seyfettin, onun Yeni Lisan'ın önerilerine uymamasından ve fikir yazılarında bu kurallardan bahsetmemesinden yakını. Değişimin kaçınılmaz olduğunu, dillerin de sürekli değiştiğini, dilin sadeliğe doğru gitmesinin bir gerilik olmadığını belirtir. Yazar Osmanlı edebiyatını 'Enderun edebiyatı' olarak görmüş ve yazısını şöyle tamamlamıştır: "Enderun argosuyla terennüm ederek millete, milletinin ruhuna, milletinin samimi lisanına, anasının diline yabancı kalır ve bilmez ki 'Her millet kendi lisanıyla yaşar.'" ⁷

"Yeni Lisan ve Çirkin Taarruzlar" (1912) başlıklı yazısında Yeni Lisan'a karşı çıkanları eleştiren yazar, onların edebî ürünlerindeki hataları açıklar. Bu yazı, Ömer Seyfettin'in Yeni Lisan'la ilgili son yazısıdır. Yazıda gereksiz saldırılara uğradıklarını, bu yolla yenilik hareketinin kırılmaya çalışıldığını, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif ve Yakup Kadri gibi yazarlar tarafından sürekli eleştirildiklerini belirtir. Devletin dilinin Türkçe değil Osmanlıca olduğunu iddia edenlere karşı Kanun-ı Esasi'yi gösterir ve şunları ifade eder: "Siyasi Osmanlılığın resmî lisanı Türkçedir (Osmanlıca değil!). Bu, 'Kanun-ı Esasi' ile temin edilmiştir. Bununla beraber, 'Osmanlıca!' namında bir lisan yoktur ve olamaz."⁸

"Türkçe Terkiplerin Güzelliği" adlı yazı *Genç Kalemler* dergisinde 'Genç Kalemler Tahrir Heyeti' imzasıyla yayımlanır. Bu yazıda da özellikle Türkçe tamlama ve kalıp ifadelerin Arapça ve Farsçadakilere oranla daha güzel olduğu üzerinde durulur. Alıntı tamlamaların dilimizin kurallarına göre kullanıldıkları durumunda Türkçenin ses ve şekil özellikleriyle telaffuz edileceklerini, aksi durumda hem telaffuz hem de yapı açısından Arapça ve Farsça kalarak eğreti duracaklarını, anlaşılmayacaklarını ifade eder. Arapça ve Farsça tamlamaların dilimize kalıp olarak girerek uzun sözcükler

⁷ Ömer Seyfettin, age., s. 271.

⁸ Ömer Seyfettin, age., s. 278.

oluşturduğunu, yaygınlaşmış ve herkesçe bilinen yapıların dışında kalanların kullanılmaması görüşünü yineler. Bunların birçoğunun anlamının bilinmediğini, hatta 'alaim-i sema'nın 'eleğimsağma' ve Feth-i Bülend'in 'yedibölen', Nüvid-i fütuh'un 'delik kütük' yapılması gibi halk etimolojisi örneklerine değinir. Bu yazıdaki diğer düşünceler sırasıyla şunlardır: Arapça ve Farsçadan alıntılanan sıfatlar Türk zevkine çirkin gelmektedir. Halkın dilinde 'mülazım-ı sani, mülazım-ı evvel' yerine sani mülazım, evvel mülazım biçiminde kendine göre değişmektedir. Arapça ve Farsçadan alıntılanan 'âb-ı hayat, mâ-ı hazin' terkiplerinde yer alan "ma, ab" gibi ifadeler Türkçeye yük olmakta, bunlar yavaş yavaş kullanımdan düşmektedir. 'Hastegân, bendegân' gibi Farsça çokluk yapılarla 'kütüp, ketebe, mekâtıp' gibi Arapça yapılar ve Arapça ve Farsçadan alıntılanan edatlar Türk söyleyişine uymamaktadır. Dolayısıyla Türkçe edatlar varken ahengi bozan alıntı sözcükler kullanılmamalıdır. Yazar, 'maye-dar' yerine 'mayalı' biçiminde yapılan alıntıların Türkçenin yapısına uygun olduğunu, bu düşüncelerin uygulanması hâlinde Yeni Lisan hareketinin amacına ulaşacağını iddia eder.

"Tasfiye ve Islah" (1914) adıyla yayınlanan yazı, Rıza Tevfik'in Arapça, Farsça yapıları savunmak için yazdığı makale üzerine, Ömer Seyfettin'in 'tasfiye' ve 'ıslah' kavramlarını açıkladığı yazıdır. Makale, 'Yeni Hayat' üst başlığı ile yayımlanır. Yazıda tasfiyenin asla eskiye dönmek olmadığını belirtir, ıslahatın da Avrupalılaşmak demek olmadığını, Japonları model göstererek Batı'nın ileri gitmekteki çabalarını, yöntemlerini örnek almanın çağdaşlaşmak olduğunu söyler. Çağdaşlaşmak isteyen milletlerin gelişmiş milletlerden ilerletici etkenleri öğrenmeleri ve bunları uygulamaya geçmeleri gerektiği üzerinde durur. Tasfiyecilerle Yeni Lisancılar birbirine karıştırıldığından yakındır. Ömer Seyfettin'e göre tasfiyecilerle Yeni Lisancılar dilin sadeleşmesi konusunda ayrı düşünmektedirler. Tasfiyecilerin yaptıklarının bilime, mantığa ve gerçeğe aykırı olduğunu, ölmüş ifadelerin yeniden canlandırılmayacağını söyleyen yazar, onların konuşulmayan bir dili yazı dili oluşturacaklarının farkında olmadıklarını belirtir: "Türkçeyi yalnız kök itibarıyla Türk kelimelerinden mürekkep addetmek. Türkleşmiş, tasarruf edilmiş kelimeleri de çıkarıp yerlerine aslen Türkçe tarihî kelimeleri koymak. Hâsılı konuşulmayan bir lisan vücuda getirmek!"⁹ Ömer Seyfettin "Tasfiyecilik Başka" (1919) adlı yazısında da benzer görüşleri işler. Türkçeyi, en eski Türkçeden ibaret sayanları da hatalı bulur.

⁹ Ömer Seyfettin, age., s. 929.

Ömer Seyfettin "Lisanın Sadeleşmesi" (1914) yazısında sadeleşme konusunda yapılacak çalışmaları gereksiz bulanlara esef eder, Alman, Macar, Bulgar yazı dillerinde uygulanan tasfiye hareketlerinin başarısından söz ederek şiiirlerden örnekler verir, sözcüklerin yazı ve konuşma dillerinde farklılaştığını belirtir. Eski edebiyatın (üretildiği zaman bile) konuşulan Türkçeye ancak tercüme edilerek anlaşıldığından yakınan yazar, dilin yapısında olmayan tamlama ve kalıp ifadelerden dili kurtarmanın önemine değinir, dilin sadeleşmesi ve gelişmesinin ancak şuurlu bir biçimde bu çalışmalara gayret etmekle olacağını iddia eder.

Ömer Seyfettin, "Ali Canip Bey ve Sanatı" (1916) yazısında Ali Canip'in sade ve doğal Türkçeyle yazdığı bazı şiiirleri tahlil eder. Yazının giriş kısmında Yeni Lisan ve millî edebiyatla ilgili bilgiler vererek dilin vatan gibi kutsal olduğunu söyleyen yazar, tasfiyecilerle Enderuncuların eleştirilerini cevaplar. Yeni Lisan'la birlikte millî bir edebiyat uyanmaya başlamıştır.

Yazarın, Türkçülük ve Turancılık arasındaki farklılıklara değindiği "Türkçülük Fikri" (1919) adlı yazısı, milliyetin en önemli göstergesinin dil olduğunu, milliyetin dilden, edebiyattan ve kültürden oluştuğunu ve Yeni Lisan hareketinin bu konudaki gayretlerini açıklamaya yöneliktir.

1.2. İstanbul Türkçesi

Ömer Seyfettin, Azerbaycan'ın bağımsızlığı üzerine yazdığı "Azerbaycan'ın İstiklali Münasebetiyle" (1920) başlıklı yazısında Azerbaycan Türklerinin Osmanlı Türklerine göre ileri seviyede olduklarını, aynı zamanda ortak şive/lehçe özelliklerine sahip olduklarını belirterek İsmail Gaspıralı'nın öncülüğünü yaptığı İstanbul Türkçesinin bütün Türk dünyasında ortak yazı dili olarak kullanılabileceği düşüncesini yineler.

"Umumi ve Hususi Türkçe" (1914) yazısında Türk dilinin geniş coğrafyasından bahseden Ömer Seyfettin, şive ve lehçe farklılıklarını ele alır. Bütün ufak tefek farklılıklara rağmen Türkçe konuşan herkesin anlaşabildiğini açıkladıktan sonra modern İdil Tatar (Türk) edebiyatı ve dilinin kurucularından Abdullah Tukayef'i örnek verir. Terkipsiz ve doğal İstanbul Türkçesiyle yazmanın sadece Türkiye'deki şairlerin vazifesi olmadığını dile getirir. Manevi vatan olan 'dil'in koruyucularının yazar ve şairler olduğunu, dilin bozulmasıyla millet ve devletin de yok olacağını söyler.

"İstanbul Türkçesi Hangisidir?" (1914) adlı iki yazısında yine Türk şive ve lehçe farklılıklarına değinen Ömer Seyfettin, İstanbul Türkçesini bütün Türklerin yazı dili olarak kullanmalarını önerir. Fakat içerisinde Arapça ve Farsça tamlama ve eklerle süslü olan yazı dilinin, yahut müderrislerin, ulemanın, din adamlarının kullandıkları Arapça ve Farsça ile süslü konuşma

dilinin İstanbul Türkçesi olmadığını anlatır. İstanbul Türkçesinin özelliklerini ve İstanbul'da farklı söyleniş biçimleri olduğunu ileri süren Ömer Seyfettin, bunları şu şekilde sıralar: "İstanbul'da birkaç sınıf vardır ki lehçelerinin tarz ve edaları başka başkadır. Bu sınıfların başlıcaları şunlardır: 1. Eski edebiyat taraftarı olan terkipçi şairler. 2. Ulema ve softalar. 3. Eski istilahçı muallimler. 4. Babîali üslubunu hâlâ yaşatan muhafazakâr memurlar. 5. İkinci sınıf halk. 6. Tanzimat maarifiyle tahsil görmüş kadınlar. 7. Tanzimat maarifiyle kuvvetli tahsil görmeyen kadınlar. 8. Yabancılar. 9. Gayr-ı Türkler. Bu sınıfların hepsi İstanbul'da oturduklarından "Bizim lisanımız İstanbul Türkçesidir." iddiasını ileriye sürebilir."¹⁰ Bu yazıda da genel olarak eski edebiyatçı olan terkipçi şairler ele alınmış, diğerlerine değinilmemiş, İstanbul Türkçesi cevabı ise yarım kalmıştır.

Ömer Seyfettin'in "Güzel Türkçe" (1914) başlığıyla yazdığı beş yazıda, Yeni Lisan'a karşı çıkan Ali Kemal'e cevaplar yer alır. İlk yazıda Yeni Lisan'ın ne olduğunu, kurallarını ve amaçlarını tekrar anlatan yazar, ikinci yazısında Osmanlıca diye bir dilin olmadığını, bu adlandırmanın yanlış bir adlandırma olduğunu ve dilde ikiliğin kabul edilemeyeceğini belirtir. Üçüncü yazıda, ölmüş kelimeleri canlandırmak gibi amaçlarının olmadığını söyler ve İstanbul Türkçesinin özelliklerini sıralar. Dördüncü yazıda tasfiyecilerle Yeni Lisancıların farklarını anlatır. Ölen sözcükleri diriltmenin imkânsız ve anlamsız olduğunu açıklar. Beşinci yazıda, Ali Kemal'in eleştirilerine cevap vermeye devam eder. Türkçenin Arapça ve Farsçadan farklılıklarını açıkladıktan sonra nasıl Doğu dillerinden kural alınmaması gerekiyorsa Almanca ve Fransızca gibi Batı dillerinden de dil kuralları alınmaması gerektiğini belirtir. Karma dil diye bir şey olamayacağını söylediikten sonra da Ali Kemal'e seslenir: "Sevgili Ali Kemal Bey! Yüzlerce defa tekrarlanmış olan bu basit hakikatleri yazarken 'selikiyat' ilminin ismini ilk defa benden işittiğini söyleyen gayet büyük ve muhterem bir muharririmizi hatırlıyor ve 'Hâlâ içimizde ilimden başka bir usûl, şeniyyetten başka bir hakikat tasavvur edenler var mıdır, acaba?' diye düşünüyorum."¹¹

Ömer Seyfettin "İstanbul Türkçesi" (1915) yazısında İstanbul'daki konuşma farklılıklarına değinir, daha önceki sınıflandırmasını yineleyerek gerçek İstanbul Türkçesi hangisi olduğunu sorar. Az okumuş, az münevver kadınların dilinin gerçek İstanbul Türkçesi olduğunu belirtir: "Az okumuş, az münevver kadınlara gelince, işte asıl lisanımızın vicdanı onlardır. Onlar hiçbir kitabın, hiçbir suniliğin tesiri altında olmayarak altın gibi bir Türkçe konuşurlar. Ecnebi kelimeleri bozar, bizim millî tecvidimize uydururlar.

¹⁰ Ömer Seyfettin, age., s. 401.

¹¹ Ömer Seyfettin, age., s. 381.

İstanbul Türkçesinin ahengi onların dudaklarında, lisanımızın sarfı onların sinelerindedir.”¹²

Yazar, “Büyük Türklüğü Parçalayanlar Kimlerdir?” (1918) yazısında medeniyet çatışması konusuna değinir, millet kavramını açıklar ve ‘millî gaflet’in devam ettiğini belirtir. Türk dilindeki lehçe farklılıklarını ayrı ayrı dil sananları gafillikle suçlayarak, ulu bir milleti parça parça etmeye kalktıklarından yakınır. Türk milletinin ülküsü, dilce ve kültürce birleşmektir, bunun için de İstanbul Türkçesiyle yayımlar yapılması gerekmektedir. Yazara göre, Türklerin dilce birleşmesi, bütün Turan’ın birleşmesi anlamına gelmektedir.

1.3. Millî Dil - Millî Edebiyat

Ömer Seyfettin, “Edebiyatta Artta Kalış” (1915) adlı yazısında dilin de edebiyatın da değişime açık olduğunu, önce sosyal hayatta değişiklikler olduğunu bunların sonradan dile ve edebiyata yansıdığını dile getirir. Ömer Seyfettin, “Can çekişen eski temayülün mahsulü eserler ve tarzlar da birdenbire ölmez. Lakin sönük, kati ölüme doğru cansız bir hayat geçirirler ki buna ‘artta kalış-survıvance’ derler.”¹³ diyerek eskiye bağlı kalan eserlerin yok olacağını belirtir. Tanzimat yıllarındaki Batı tesirinden söz ederek, millî anlayışın uyanmasıyla Yeni Lisan hareketinin doğduğunu belirtir.

Ömer Seyfettin, “Edebiyatta Durgunluk” (1915) yazısında edebiyatın niçin felce uğradığına cevap vermeye çalışır. “Artık saklamaya lüzum yok; Meşrutiyet’ten evvel hiçbirimiz Türk olduğumuzu bilmiyorduk. Zihnimizde ‘milliyet’ mefhumu yoktu. ‘Millet’, ‘ümme’, ‘devlet’ lafızlarının hudutlarını tayin edemiyorduk.”¹⁴ diyerek Meşrutiyet’ten önce Arapça ve Farsça yazılan edebî ürünler yanında Servet-i Fünun döneminde Batı edebiyatından gelen şekillerin de bir o kadar sevildiğini, benimsendiğini söyler. Ona göre Edebiyat-ı Cedide döneminde değişim olmasına rağmen sağlam bir zemin olmadığı için değişimler yüzeysel kalmıştır. Edebiyatı felce uğratan en temel sebep taklitçiliktir. Türkçe yazmayan birine birden Türkçe yazmanın güç geleceğini söyleyen yazar, “Edebiyatın niçin felce uğradığını anladınız mı?” sorusunu sorar.

“Milliyette Lisanın Kıymeti ve Ehemmiyeti” (1915) yazısında toplulukları millet hâline getiren en önemli aracın dil olduğundan bahseden Ömer Seyfettin,

¹² Ömer Seyfettin, age., s. 535.

¹³ Ömer Seyfettin, age., s. 513.

¹⁴ Ömer Seyfettin, age., s. 527.

Biz de daha milliyetimizi bilmiyorken hiç lisana ehemmiyet vermiyorduk. Ve hatta kendi millî lisanımızı kullanmayı cehalet, kabalık terbiyesizlik sanıyorduk. En büyük bir adamımız bir mektubunda Türkçe kelimeler yazıp Arabi ve Farisi cümleler sarf edemediği için af diliyordu. Zihnimizde tuhaf bir 'laf ve lügat' mefhumu vardı. Konuştuğumuz ve manasını bildiğimiz Türkçe ve Türkçeleşmiş kelimelere 'laf'; kasidelerden, gazellerden, inşa müsveddelerinden, eski edebiyattan öğrendiğimiz Arapça, Acemce kelimelere 'lügat' diyorduk. Avam kendi lisanını konuşmayana 'Lügat paralıyor.' diyordu. Ve yazarken alabildiğine lügat paralıyordu. Bu bir marifetti. Bu bir iktidardı. Daha milliyetimizi idrak etmeden öyle muhterem ve değerli adamlar vardı ki edebiyatı yalnız Arapça ve Acemce parlak terkipler sanıyorlardı.¹⁵

sözleriyle Arap ve Fars kültürünün Türk kültürü üzerindeki baskısına işaret eder. Yeni Lisan hareketiyle dilin öneminin anlaşıldığına ve bunun millî bir dava hâline geldiğine değinir. Milliyetçiliğin ilk şartının dilini sevmek olduğunu söyleyen yazar, Yeni Lisan hareketinin aydınlar üzerindeki etkilerini anlatır.

Ömer Seyfettin, "Millî Şiirler" (1914) adlı yazısında millî ölçünün hece ölçüsü olduğunu, şairlerin de bu ölçüyü kullanmaları gerektiğini açıklar. Her milletin kendine ait olanı öncelikle kullanmasının yaradılış gereği olduğunu belirtir. Ağdalı dili kullanmakta ısrarlı olanların hece ölçüsünü hor görmelerine rağmen Türkçenin sadeleşme yoluna girerek millî bir edebiyat oluşturduğunu, millî sevinçlerin ve millî matemlerin millî dille yazılabileceğini, millî dilin de konuşma dili olduğunu söyler.

Yazar, "Türkçeye Dair" (1914) başlıklı yazısında da dilin önemi ve güzelliği üzerinde durur, kendi dilinin önemini kavramayan şair ve yazarlar hakkında yorumlar yapar. Eski büyük şairlerin bile çok hatalar yaptığını, bunun kendi ana dillerini yeterince bilmemelerinden kaynaklandığını ve ana dili öğrenmenin ve kullanılmanın önemli olduğuna dikkat çeker.

Ömer Seyfettin "Büyük Bir Şiir" (1914) yazısında Mehmet Emin [Yurdakul]'in şiirinden bahseder. Aydınlardaki uyanışın halka yayılmaya başladığını düşünen yazar, halkın anlamını bilmediği kelimeleri kullanmayı reddettiğini belirterek sözlerini şairin "Ey Türk, Uyan!" hitabıyla bitirir.

Ruşen Eşref *Diyorlar ki...* (1918)'de Ömer Seyfettin'le yaptığı bir mülakata da yer vermiştir. Bu mülakatta millî edebiyatla ilgili bir soruyu cevaplayan Ömer Seyfettin, dilin sade ve doğal olması yanında şiirde dilimize uygun olan hece ölçüsünün kullanılması gerektiğini söyler ve Orhan Seyfi, Faruk Nafiz ve Refik Halit'in dilini beğendiğini ekler. "Sakın Aldanma, İnanma, Kanma" (1919) başlıklı yazıda da Refik Halit'in aynı adlı eserini değerlendiren Ömer Seyfettin, dille ilgili birçok açıklama ekler, tabii dille

¹⁵ Ömer Seyfettin, age., s. 522.

yazdığı için yazara olan minnettarlığını dile getirir. “Edebî Cereyanlar” (1919) başlıklı yazıda Edebiyat-ı Atıkacılar, Edebiyat-ı Cedideciler ve Millî Edebiyatçılar olarak üç ayrı edebî akımı karşılaştırır, bu akımlar hakkında değerlendirmeler yapar.

Ömer Seyfettin “Edebiyatta Arz ve Talep” (1919) adlı yazısında, edebiyatın halka ve halkın diline yaklaşacağını bu durumun halkın dili ve kültürünü medeniyet seviyesine yaklaştıracağını öne sürer. “Vaziyet-i Edebiye” (1919) ve “Bugünkü Şairlerimiz” (1919) başlıklı yazılarda dönemin edebiyat faaliyetlerini değerlendirdikten sonra gelişmeleri memnuniyetle karşıladığını belirtir ve dönem şairlerinin dillerini değerlendirir. “Şairlerin Kitabı Münasebetiyle” (1920)’de ise medrese dilini bırakıp millî dili kullanan genç şairler hakkında yorumlar yaparak, aruz yerine hece ölçüsünü kullananlardan, saf Türkçe hülyasından, eskilerin gaffetinden, millî dile olan sevgiden bahsettikten sonra millî şairlere teşekkür eder.

1.4. Osmanlıca (Enderunca)

Ömer Seyfettin “Sağlam Zemin” (1914) yazısında ‘eski dil’ olarak nitelediği Arapça Farsça yapıların çokça yer aldığı bir yazı diliyle yazılanların kaybolup gideceğini belirtir. “Türkçe Türk sanatkârları için bir vatan, bir sağlam zemindir. Türkçenin üzerine kuracakları abide, geçecek zamanların yıkıcı ellerine dayanır. Hâlikının ismini nesilden nesile söyler... Onu ebedileştirir.”¹⁶ diyerek Türkçeye değer verenlerin daha çok yaşayacağını öne sürer. “Halk Nedir?”(1914) başlıklı yazısına;

İşte bizim tanımadığımız bir şey... Türklerden kim okumuşsa milletinden, halkından ayrılmıştır. Bu hâl bugünün meselesi değildir. Eskiden de böyleydi. Hele şairlerimiz ve ediplerimiz Türk namı altında bir millet olduğunu, ‘Türkçe’ diye konuşulan canlı bir lisan bulunduğunu akıllarına bile getirmemişlerdir.¹⁷

cümleleriyle başlayan Ömer Seyfettin, eski yazar ve şairlerin Türkçeye değer vermediklerinden, Türkçenin konuşulmasına rağmen medreselerde işlenmediğinden, böylesine canlı bir dilin varlığından bile habersiz olduğundan yakınır. Oysa toplumları millet yapan, dilleridir. Yazara göre bir milletin en eski tarihten getirdiği gelenek görenekler, tecrübeler diline yansımaktadır. Bütün gerçeklik ve güzellik halkın ruhundadır. Halk, kendine yabancı olan unsurları kabul edememektedir. Fakat ne eski ne de yeni edebiyat taraftarları bu durumu kavrayamadıklarından ve birçok şair ‘millî’ olmayı başaramadığından zamanla unutulup gidecektir. Ömer Seyfettin, Türklüğü yaşatmak için İstanbul Türkçesinin bütün Türklerin edebî dili hâline getirilmesi için gençleri görevlendirir.

¹⁶ Ömer Seyfettin, age., s. 395.

¹⁷ Ömer Seyfettin, age., s. 326.

Ömer Seyfettin, “Türkçeye Karşı Enderunca” (1914) başlıklı yazısında dil ve milliyet konusunda uyanışın başladığını ifade eder. “İstanbul Türk değildir. Türklük cereyanı suni ve yalandır.”¹⁸ diyenlere yakın zamanda çocuklara Türkçe isimler vererek, İstanbul sokaklarını Türkçe isimlerle donatarak cevap verme hayalinden bahseder ve şu cümleleri ekler:

Bu millî uyanıklıktan vatan muhabbeti, vatan muhabbetinden de lisan muhabbeti doğuyor. Milliyetimiz nasıl Türklük, vatanımız nasıl Türkiye ise lisanımız da Türkçedir. Türkçe bizim manevi ve mukaddes vatanımızdır. Bu manevi vatanın istiklali, kuvveti resmî ve millî vatanımızın istiklalinden daha mühimdir. Çünkü vatanını kaybeden bir millet eğer lisanına ve edebiyatına hâkim kalırsa mahvolmaz, yaşar ve yine bir gün gelir siyasi istiklalini kazanır, düşmanlarından intikam alır.¹⁹

Buna göre dil, vatanın bağımsızlığından daha önemlidir. Tanzimatçılar dile ‘lisan-ı Osmanî’ adını vermişler ve ‘Farisi, Arabî ve Türkidenden mürekkep lisanı ‘azbû’l-beyân’ şeklinde tarif etmişlerdir. Ömer Seyfettin, her dilin, bir dil olabileceğini ve üç dilden oluşan karma bir dilin olamayacağını, bir dilin başka dillerden sözcükler alabileceğini ancak kurallar alamayacağını ve bir dilin başka dillerden aldığı sözcükleri kendi ses ve söyleyiş özelliklerine uydurduğunu ifade eder. Ona göre Enderuncuların ‘lisan-ı Osmanî’de inat etmeleri anlamsızdır.

Yazar, “Osmanlıca Değil Türkçe” (1914) yazısında da dilin önemi üzerinde durur. Ona göre dile değer vermeyen birey ve toplumlar aslında kendilerine değer vermemektedirler. Dil bilinci olmayan bireyler ve toplum, öz güven eksiliği yaşayacaktır. Özgüveni olmayan milletler ise diğer milletler tarafından saygı göremeyeceklerdir. Yazar, İstanbul Türkçesi gibi estetik bakımdan gelişmiş bir konuşma diline sahip olunup da bunun yazı dili hâline getirilmemesinin kabul edilemeyeceğini vurgular. Ali Kemal’e, Şemsettin Samî’nin Türk dilinin güzelliğini açıklayan sözleriyle cevap veren Ömer Seyfettin, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşabilmek için öncelikle dilimizin önemini fark edip onu gereğince kullanmak gerektiğini hatırlatır.

Yazar, “Türkçeye Kimler ‘Osmanlıca’ Der?” (1914) yazısına ‘millet’ kavramını tanımlayarak başlar, Fransızca’yı örnek vererek, milletleri birbirinden ayıran en önemli unsurun dil olduğunu, dilin toplulukları bir arada tutup ‘millet’ hâline getirdiğini belirtir. Osmanlılık ile Türklük arasında farklar olduğunu, birinin devlet diğerinin ise milliyet adı olduğunu, İstanbul Türkçesiyle dağınık ve paramparça hâlde olan Türklerin birliğinin sağlanacağını belirtir. Aydınlarımızın hâlâ devlet ve millet

¹⁸ Ömer Seyfettin, age., s. 334.

¹⁹ Ömer Seyfettin, age., s. 334.

kavramlarının farklarını anlayamadığını, dilimize inatla Osmanlıca denilmesinin ise yanı sıra ısrar anlamına geldiğini ileri sürer.

“Kelimelerin Manaları Nerededir?” (1914) yazısında alıntılanan sözcüklerin zaman içinde dillerin ses, söyleyiş ve şekil özelliklerine uygun hâle geldiğini, hatta anlam değişikliğine uğradıklarını söyleyerek örnek verir:

Türkçe mektep, içinde ders okunacak bir yer, demektir. Arapça mektep, içinde yazı yazılacak yer... Türkçe şafak, güneş doğmazdan evvelki aydınlıktır. “Şafak attı, daha uyuyamadım.” deriz. Arapça şafak, güneş battıktan sonraki aydınlıktır. Türkçe tesrir, sevindirmektir. Arapça tesrir, yarı beline kadar suya dalmaktır. Türkçe seda, ses demektir. ‘Boğuk bir seda ile söze başladı.’ deriz. Arapça seda ses değil, sesin aksi demektir.²⁰

“Türkçe ve İlim” (1914) adlı yazısında “1. Bir lisanın diğer bir lisanın kaideler geçemez. Muhtelif milletlerin sarflarından bir sarf vücuda gelemes. 2. Dünyada muhtelit bir lisan olamaz. 3. Lisanlar ülkelerin, zümrelerin değil, milletlerindir.”²¹ şeklinde dille ilgili görüşlerini tekrarlayan Ömer Seyfettin, dillerin kendi doğalarının dışına çıkamayacağını, karma dil yapısının olamayacağı iddiasını dile getirir. Yeni Lisancuların yapmak istediklerini yeniden anlatan Ömer Seyfettin’e göre edebî dilde birlik sağlanırsa millî birliğin sağlanmasında da aşama kaydedilecek, böylelikle millî kültür de gelişecektir.

Osmanlı Türkçesi, Türkçenin tarihî bir koludur. Batı Türkçesinin 13 ve 20. yüzyılları arasında Arapça ve Farsçanın etkisi altında oluşan Osmanlı Türkçesi, Ömer Seyfettin’in belirttiği gibi Türkçe yapı özelliğini korusa da ‘karma kurallardan oluşan bir dil’ özelliğini gösterir. “Farklılığını gösteremeyen ve diğer dillerle ilişkisini tanımlayamayan diller ya bütünüyle yok olur ya da başka dillerle karışarak karma diller haline gelirler” şeklinde tespit yapan Buran’ın bu tür bir yapı gösteren dillerle ilgili açıklamaları şöyledir:

Günümüzde genellikle iki ya da daha çok dilin çeşitli tarihî, coğrafi, siyasî ve kültürel sebepler ile karışmasından meydana gelen bazı karma dillerin varlığını biliyoruz. “Karma dil”, “vernaküler” ya da “sınır dilleri” denilen bu tür dillere, batılı araştırmacılar niteliğine ve gelişme düzeyine göre, “Sabir”, “Pidgin” (Pidgin English) ya da “Creol” adını vermektedirler. ... Osmanlı Türkçesinde “kelimeler, ekler, tamlamalar bakımından neredeyse bütünüyle, cümle mantığı bakımından da büyük oranda farklılaşmalar görülmektedir. Arapça, özellikle edebi eserlerde kelime seviyesinde yer alırken Farsça kelime, tamlama ve kısmen de cümle bakımından bu ortak yapıda yer almaktadır. Türkçe ise az sayıda

²⁰ Ömer Seyfettin, age., s. 383.

²¹ Ömer Seyfettin, age., s. 375.

kelime ki bunların çoğu da yardımcı fiildir, biraz da ek olarak yer almaktadır. Tam bir karma dil ile karşı karşıyayız.²²

1.5. Eğitim - Öğretim(Okuma - Yazma ve Yabancı Dil Eğitimi - Öğrenimi)

Ömer Seyfettin "Okumak" (1907) adlı yazısında "Niçin, nasıl, az mı çok mu, kimleri okumalı?" sorularını cevaplar. Ona göre iyi yazı yazabilmenin ilk şartı okumaktır. Fakta okumanın yöntemleri vardır. Yabancı dil öğreniminden de bahseden yazar, bir kişinin öncelikle kendi ana dilini iyi derecede öğrenmesi ve bilmesinin gerekliliği üzerinde durur. Özellikle gazeteci veya eleştirmen olabilmek için yabancı dil bilmenin gerekliliğini önemle hatırlatır.

"Çocuklarımız I" (1908) adlı yazı, yazarın Fransız kolejlerinde okuyan çocuklarla mürebbiyeler tarafından yetiştirilen çocuklar üzerindeki gözlemlerinden oluşur. Kolejlerde yetişen çocukların aldıkları yabancı dil eğitimiyle ilgili görüşleri şöyledir: "1. Lisan-ı maderzada derin bir adem-i vukuf, 2. Lisan-ı maderzada muhabbetsizlik, 3. Hissî bir hüviyetsizlik, 4. 'Dénaturé' olmak arzusu ve buna adem-i muvaffakiyet".²³ Bu okullarda eğitim gören çocukların tarih ve coğrafya bilgilerinin eksik olduğuna işaret eden yazar, "Türkçe ne vakit olsa öğrenilir!" anlayışına karşı çıkararak bunun yanlış bir düşünce olduğunu belirtir. Yabancı dil öğrenmenin, ana dili ihmal etmeyi gerektirmediğini belirtir ve ana dilini iyi derecede öğrenemeyenlerin, bilmeyenlerin yabancı dil bilgilerinin de ezberden öteye geçemeyeceğini ifade eder.

"Çocuklarımız II" (1908)'da herhangi bir dili iyi derecede bilmenin tek başına yeterli olmayacağı üzerinde durur. Yazara göre bir dili bilmekle başka bir dilden tercüme yapmak farklı şeylerdir. Özellikle tercümanların ve yabancılarla iletişim hâlinde olan bürokratlarla memurların yabancı dilleri iyi derecede bilmeleri ve kullanmaları gereklidir. Dil öğrenmekten asıl maksat, o dilden yararlanmaktır. Kullanılmayan bilgiler unutulmaya açıktır. Bu yazıda ayrıca konuşma dilinin edebiyatla ve düşünce diliyle ilişkisinin az olduğuna ve yazı diliyle konuşma dili arasındaki farklılıklara değinilmiştir.

Ömer Seyfettin, *Tanin*'deki "Ne vakit doğru yazacağız?" (1912) başlıklı yazısında da sorduğu soruya cevap aramış, uzun açıklamalardan sonra "Ne vakit söylediğimiz gibi yazarsak... Çünkü söylediğimiz lisandan daha doğru, daha tabii, daha mütekâmil bir Türkçe icat olunamaz."²⁴ şeklinde cevap vermiştir. Ömer Seyfettin, "Türk Sözü" (1914) başlıklı yazısında

²² Ahmet Buran, "Karma Diller", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/ 13 (2005): 97, 101.

²³ Ömer Seyfettin, age., s. 103.

²⁴ Ömer Seyfettin, age., s. 292.

Türklerin okumadıklarına yönelik eleştirileri haksız bulur. Bunun sebebi yazı dilinin konuşma dilinden çok uzak olmasındadır. Yazar yine de son dönemdeki gelişmeleri olumlu bulduğunu belirtir

“Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabii Yazmak Sanatı” (1918) adlı yazı, yazma ve okuma üzerine yazılan altı ayrı yazıdan oluşmaktadır. Bu yazılar önce ayrı yazılar şeklinde yayımlanmış (1918), sonradan bir araya getirilerek bir kitapçık olarak basılmıştır (1919). Birinci ders “Doğru Yazmak”; ikinci ders “Yazmaya Heves Etmeden Okumak”; üçüncü ders “Eski Üslup İtikadı”; dördüncü ders “Manasızlıklardan Sakınmak”; beşinci ders de “Tabii Aletler” başlıklarından oluşmaktadır. Beşinci yazının sonunda “Beşinci dersin sonu gelecek sayıda.” şeklinde not düşmüş fakat bu kısım sonradan kitapçıkta yayımlanmış, altıncı ders ise yayınlanmamıştır. Doğru yazmak için dilin doğasının dışına çıkmamak, yabancı dil kurallarını kullanmamak ve Yeni Lisan ilkelerine uymak gerektiği ilk derste; okumadan yazmanın zorluğu ve okuma tavsiyeleri ikinci derste; üslup özellikleri ve Yeni Lisan’a kadarki eserlerin üslupsuzluğu üçüncü derste; amaçsız anlamsız yazılar yazmamak dördüncü derste; hece ölçüsünün millî ölçü olduğu ve aruz ölçüsü beşinci derste işlenen konulardır.

“Edebiyatta En Muzeçler: Don Quichotte” (1918) adlı yazısında da çeviri dilinin yetersizliğinden şikâyet eden Ömer Seyfettin, çevirmenlerin Arapça ve Farsça kurallara bağlı kalarak canlı dilden farklı bir ‘kitap dili’ oluşturmalarını eleştirir.

“Anasır-ı Gayr-i Müslime Mekteplerinde Türkçe” (1918) adlı yazısında gayrimüslim okullarındaki Türkçe derslerini ele alır. Türkçenin gerektiği gibi öğretilmediğinden yakınır. Okuma - yazma yanında Türkçe konuşmada bile yetersiz olduklarını dile getiren yazar, eğitim alan çocuklar dışında öğretmenlerin de Türkçeyi doğru şekilde öğrenmelerinin gerekliliği üzerinde durur.

Ömer Seyfettin, “Lisan Bağı” (1919) yazısını Azerbaycanlı sanatçıların İstanbul’da sergiledikleri tiyatro oyunları hakkındaki izlenimleri üzerine yazar. Milliyeti ‘ilahi birlik’ olarak niteleyen yazar, devlet sınırlarının millet sınırlarını çizmediğini, bunun da artık anlaşılmaya başladığını ve büyük Türk milletini bir arada tutan en önemli bağın dil olduğunu söyler.

1.6. Medeniyet Çatışması

Ömer Seyfettin “Skolastik Lisanımızın İflası I” (1918) adlı yazısında ‘dil’ den hareket ederek medeniyet çatışmasını konu edinir. Yazının alt başlığında yer alan “Tanzimat’tan Millî Edebiyat Cereyanına Kadar” ifadesi yazının içeriği hakkında bilgi vermektedir. Tanzimat’tan önce Türklerin Doğu medeniyetine bağlı olmasına rağmen Avrupa’ya olan yakınlık

dolayısıyla Batı medeniyetini kabul etmek zorunda kaldıkları, düşünmeye fırsat olmadığından aynı zamanda hazırlıksız yakalandıkları ve Batı medeniyetine ait değerleri olduğu gibi aldıkları belirtilmiştir. Yazara göre ümmet bilinciyle yaklaşıldığından Batılı kavramlarla birlikte eski kavramlar ortaya 'çift müesseseli, çift ruhlu, çift zihniyetli bir cemiyet' çıkarmış; sosyal, siyasi, kültürel alandaki hızlı değişim sebebiyle dilin doğal şekline kafa yorulmamış, Tanzimatçılar bildikleriyle amel etmişler, yani 'eski' dil ile 'yeni'yi anlatmaya çalışmışlardır. Ömer Seyfettin, Tanzimat yazar ve şairlerinin kültürsüz bir medeniyet ile doğal dilsiz bir çağdaş edebiyat yapmaya çalışmalarını eleştirir. Yazar, "Tasfiye ve Islah" yazısında da dilden hareket ederek benzer çatışmaları ele alır.

"Skolastik Lisanımızın İflası II" (1919) başlıklı yazı, bir önceki yazı gibi "Skolastik Lisanla Tabii Lisan Arasında Başlıca Farklar" alt başlığını taşır. Yazar edebiyat camiasında sade dille yazanlar olduğu gibi anlaşılmaz ifadelerle yazanlar ikilik oluşturduğunu, skolastik dilin yapaylığı devam etse de Yeni Lisancuların etkisiyle bir uyanış başladığını anlatır. Fakat ne kadar yabancı kökenli sözcük varsa hepsini atma gayesini taşıyan tasfiyeciler ortaya çıkmıştır. Yazar tasfiyecilerin, bilimsel temelleri olmadığından taraftar bulamadıklarını ve zamanla unutulduklarını söyler. Yeni Lisancuların gayesi konuşulan dilin yazı dili olması ve millî uyanışı başlatmasıdır.

"Mazi İhya mı edilir? İade mi?" (1918) adlı yazısında Tanzimat öncesini arzulayanları eleştiren Ömer Seyfettin, bu isteğin onların milliyet endişesinden doğmadığını, geçmişte hayran oldukları olumsuzlukları yaşamak istediklerini, yapılması gerekenin geçmişi iade değil geçmişi ihya etmek olduğunu belirtir. Tanzimat'tan önceki hayata dönmek isteyenlerin milliyet ruhunu, millî eğilimleri değiştirerek aldatmaya çalıştıklarından yakınan yazar, bu düşüncede olanların (bilerek-bilmeyerek) Türkleri millet hâline getirmeme amacını taşıdıklarını, millî kültürle Avrupa medeniyetine girilmesini engellemeye niyetli olduklarını söyler, onları 'Kablettanzimatçılar' olarak tanımlar.

Ömer Seyfettin, "Mekteplerde Edebiyat" (1919) başlıklı yazısında eski dili savunanlarla yeni sade dili savunanların kıyaslamasını yaparak bundan sonra yapılması gerekenin okullarımızda bilimin yerleşmesi için Yeni Lisan'ın amaçlarına göre eğitim verilmesi olacağını belirtir. Hiçbir ülkede Türklerdeki kadar siyasi, sosyal ve kültürel değişiklik yaşanmadığını hatırlatarak kültürel kodlarımızın Şarklı (Doğulu) ve teokrat içerikli olduğunu ileri sürer. Batı medeniyetiyle karşılaşılınca toplumda ikililiklerin oluştuğuna dikkat çeker. Yazara göre Tanzimatçıların girişimlerine rağmen

eskinin tamamen reddedilmesiyle ve yeni okulların yanında medrese eğitiminin de devam etmesiyle bu ikililik körüklenmiştir. Toplumda Tanzimat'la birlikte başlayan bu çatışma, günümüze kadar kendini izlerini sürdürmüştür.

Ömer Seyfettin, "Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi" (1914) adlı yazısında, Türklerin nüfusunu az gösteren bir kitap hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Öncelikle millet kavramını dili ve dini bir olan şekilde tanımlayarak, Türkçe konuşan bütün Müslümanların Türk milletinden sayılacağını, geleceği en parlak milletin Türk milleti olacağını, Türklerin artık maarif ve medeniyet sayesinde birleşmeye, dilde, işte, fikirde birlik yapmaya başladıklarını, savaşımlardan sonra bu gerçekleri daha iyi gördüklerini ifade eder. Yazar bunun 'dil, din, millet ve vatan sevgisi' ile ortaya çıktığını söyler. "Bir çocuk nasıl Türk milliyetperveri olur?" sorusuna da "Konuştuğu Türkçeyi sever. Konuştuğu lisanı yazar ve bu güzel İstanbul Türkçesini herkese öğretmeye çalışırsa,"²⁵ şeklinde cevap verir.

"Hars, Medeniyet, Temeddün" (1915) başlıklı yazı da Ömer Seyfettin'in dil konusunu temel alarak medeniyet çatışması üzerine yazdığı yazıdır. Medeniyetin başlıca esasının din olduğunu belirtirken dili ondan ayrı tutmuş, toplumun hayatı kendine özgü bir bakış açısıyla gördüğünü söyleyerek, bunu da 'toplumsal bir gözlük' olarak betimlemiştir. Ona göre sosyal özelliklerin dil ile birleşmesinden kültür, din ile birleşmesinden medeniyet/uygarlık, ilim ve dil ile birleşmesinden de 'temeddün' oluşmaktadır. Yapılması gereken ise Japonlar gibi Avrupa'dan yalnız uygarlık unsurlarını almaktır. Yazar, İslam medeniyetinin Arap kültüründen doğduğunu yeni İslam medeniyetinin ise Türk kültüründen doğacağını iddia eder.

"Edebî Musahabe: Soldan Geri" (1919) yazısında tekrar medeniyet kavramını ve çatışmasını ele alan yazar, unutulmuş millî dilin de hatırlanarak eski kalıp edebiyatların millîleşmeye başlamasından bahseder. "En Mesut Memleket" (1919) yazısında da "Dini dinime uyan/Dili dilime uyan." ifadesini kullanarak Türkçenin ve İslam'ın bütün Türkleri bir arada tutan iki önemli etken olduğunu öne sürer.

2. Ömer Seyfettin'in Dil ile İlgili Görüşlerinin Hikâyelerine Yansımaları

Ömer Seyfettin, dil ile ilgili düşüncelerini hikâyelerindeki kahramanlar aracılığıyla da dile getirmiştir. Sonradan Balkan Hatıraları adıyla yayımlanan "Ruzname"sinde Yeni Lisan ve Millî Edebiyat'la ilgili düşünceleri yer alır. Yazarın, "Ashâb-ı Kehfimiz", "Efruz Bey", "Fon Sadriştayn'ın Oğlu", "Mahçupluk İmtihanı", "Primo Türk Çocuğu" gibi

²⁵ Ömer Seyfettin, age., s. 503.

hikâyelerinde bazen doğrudan bazen dolaylı olarak dil ile ilgili düşünceleri yer almaktadır. “Bazı hikâyelerini ise sosyal ve siyasal konulardaki düşüncelerini ortaya koymak amacıyla yazmıştır. ‘Ashab-ı Kehfimiz’, ‘Mehdi’ gibi hikâyelerinin bazı kısımları gazete yorum-haberlerini andırmaktadır.”²⁶

“Primo Türk Çocuğu”nda adını değiştirerek Oğuz yapan, annesinden Türkçe öğrenmesini ve İtalyanca konuşmamasını isteyen, dönüşüm geçirerek şuurulu bir Türk olan bir hikâye kahramanı vardır. Hikâyede Primo’nun bir ay gibi kısa bir sürede Türkçeyi öğrenmesi Türkçenin öğrenilmesi kolay bir dil olduğu düşüncesinin bir yansımasıdır.

Ömer Seyfettin, “Ashab-ı Kehfimiz” hikâyesinin ön sözünde, Balkan Savaşı sonrasında konuşulan millî dilden, millî edebiyattan, millî ülküden bahseder. Bu hikâyede Dikran Haykıyan’ın sözleri ile özellikle Rıza Tevfik’i çağrıştıran Doktor Eserullah Natık’ın sözleri dikkat çekicidir. Dr. Natık’ın yabancı tamlama ve sözcüklerle dolu dili savunması, karşı görüşte olanların düşüncelerini yansıtmaktadır. Niyazi Bey’in sözlerinde de aydınların milliyet ve dil konusundaki eski, kalıp düşünceleri ve ‘Osmanlıca’nın üç dilin birleşiminden oluştuğu görüşü yer almıştır. Bu hikâyede dilde birlik sağlanmadıkça Türkiye Türkleri ile diğer Türkler arasında bir birliğin kurulamayacağı düşüncesi de ele alınmıştır. Yazar, Arapça, Farsça ve Türkçenin birleşiminden oluşan Osmanlıcanın bir dil olamayacağı düşüncesini “Bilgi Bucağında”, “Hürriyet Bayrakları” gibi hikâyelerde ele almıştır. “Fon Sadriştayn’ın Oğlu” hikâyesinde Orhan’ın yazdığı eserlerle Hive, Buhara, Semerkant, Kâşgar, Kafkasya, Azerbaycan gibi yerlerde Türklere dillerini öğretmesi, Ömer Seyfettin’in İstanbul’da konuşulan sade Türkçeyi tüm Türkler için de ortak dil olarak önerme düşüncesinin bir yansımasıdır.

Ömer Seyfettin, Arapça ve Farsça kadar Batı dillerinden alınan yapıların kullanılmasına da karşıdır. “Bahar ve Kelebekler”de Büyüknine’nin torununa söylediği sözlerde, “Koleksiyon”da Mösyö Durant’ın sözlerinde bunun izleri görülmektedir. Aydın dili ile halk dili çatışması ise “Bilgi Bucağı”, “Gayet Büyük Bir Adam” ve “Türkçe Reçete” gibi hikâyelerinde trajikomik bir şekilde ele alınmıştır. Efruz Bey karakterinin “Bilgi Bucağı”nda ‘uçkuç’ (tayyare) ve ‘kut itergam’ (tebrik ederim) gibi ifadeleri kullanması, yazarın aşırı şekilde arınmış dilin olamayacağı ve dillerin yapılarını bozmadıkları sürece sözcük alışverişlerinin doğal bir durum olduğu düşüncesinin bir yansımasıdır.

²⁶ İslam Ansiklopedisi, Nazım Hikmet Polat, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 34 (2007) : 81. “Ömer Seyfettin” maddesi.

Ömer Seyfettin, dil ile düşüncelerini bazen olumsuz özelliklere sahip kahramanlar aracılığıyla iletir. Bu kahramanların ya davranışları alaycı bir dille ya da olumsuz düşünceleri diyaloglarla aktarılmış, dolaylı ya da doğrudan karşı görüş belirtilmiştir. “Bilgi Bucağı”nda Efruz Bey’in Türklerin Türk olmadığını, asıl Türklerin Amerikalılar olduğunu ileri sürmesi, “Küçük Hikâye”nin şair ve filozof kahramanı Sait’in Arapça ve Farsça tamlamaları bol bol kullanması bir karşı düşünce olarak yer alırken; “Piç” hikâyesinde Ahmet Nihat ile Türk olabilmenin ilk şartının Türkçe konuşmak olduğu düşüncesi aktarılmıştır. “Küçük Hikâye/Tatlısu Frenkleri”nde Muslihiddin Bey’in Osmanlıcanın yalnız edebiyat ve tahrir dili olduğu ve halkın bu dili kullanmadığını ifade ettiği sözler, yazarın dille ilgili düşüncelerinin farklı yansımalarıdır.

Halkın kullandığı dille yazmaya başlayan aydınlardan rahatsız olan tiplerin yer aldığı “Şimeler” ve “Tatlısu Frenkleri” yanında millî özelliklerini yitirmiş Türkçe konuşmayan kahramanlar da yer almıştır. “Gayet Büyük Bir Adam”da yedi dil bilen ve bunları ana dili gibi konuşan fakat Türklerle Türkçe konuşamayan bir kahraman yer alır. “Primo Türk Çocuğu”nda ise Kenan Bey’in konuşmalarında bu tip ifadelerle rastlanılmaktadır. Ayrıca “EfruzBey”in Çerkez annesi, “Tütün”deki Sudanlı ihtiyar aşçı Şulever Bacı, “Primo Türk Çocuğu”ndaki Grazia ve sonradan büyük bir dönüşüm geçiren oğlu Primo, “Muhteri”nin her seferinde Mısır milliyetçiliği yapan Mehmet Bacanak Bey El-Rıza’sı İstanbul’da uzun yıllar yaşamalarına rağmen Türkçe öğrenemeyen ve konuşamayan kahramanlardır.

Sonuç

Ömer Seyfettin; millî bir edebiyatın oluşumuna düşünce ve yazılarıyla öncülük etmiş, kırılması zor alışkanlıklara karşı mücadele etmiş, millî bir dille millî bir edebiyatın ortaya çıkacağı düşüncesini yerleştirmiştir. 'Lisan' ile 'beyan' (dil ve ifade) arasındaki uyumun edebî eserleri daha anlaşılır ve daha benimsenir hâle getireceğini, böylelikle toplumun kültürünün de gelişeceğini ileri sürmüştür.

15. yüzyıldan beri devletin merkezinin İstanbul olması, burayı hem ticaret hem de kültür merkezi konumuna gelmiştir. Osmanlı yazar ve şairleri, Anadolu Türkçesi yerine Arapça ve Farsça sözcük ve yapılarla dolu olmasına rağmen daha çok İstanbul konuşma diline dayalı bir edebî dil kullanmışlardır. Anadolu Türkçesindeki ses ve söyleyiş farklılıkları ise İstanbul Türkçesinde gözükmez. 20. yüzyıl başlarında yazı dili bütünüyle İstanbul konuşma dilinden oluşmaktadır. Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" makalelerinde dile getirdiği gibi İstanbul Türkçesi geçmişten itibaren yazı dili olarak kullanılmaktadır.

Ömer Seyfettin'in dil ve edebiyatla ilgili düşüncelerinin çoğu günümüze değin gerçekleşmiştir. Arapça ve Farsça kurallarla oluşturulmuş tamlama, edat ve çokluk ifadelerinin yazı dilinde kullanılmaması, konuşma diliyle yazı dilinin birbirine yaklaştırılması, dile yerleşmiş alıntı terimlerin kullanılmasına devam edilmesi gibi birçok düşünce somutlaşmıştır. 'Hüsnüzan, zülfüyâr, abdest' gibi bir sözcük biçimi şeklinde algılanan alıntı ifadeler, Türkçeleşmiş kabul edilmiş, bunlara tek bir sözcük gibi yaklaşmıştır.

Sadeleşme hareketi edebiyatın ötesine geçerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda etkili olmuştur. Yeni Lisan hareketi, aynı zamanda devlet politikası hâline gelen edebî bir harekettir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla (1924) bütün eğitim kurumları birleştirilmiş, Latin alfabesi kabul edilmiş (1928), Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuş (1932), dilde Atatürk tarafından -sonradan vazgeçilen- özleştirme çalışmaları başlatılmıştır. Günümüz Türkiye'sindeki yazı ve edebî dilindeki Türkçe, bu Türkçedir. Ortak yazı dili olmadan millet olunamayacağı görüşünü savunan *Genç Kalemler*'in düşüncelerinin Türkiye Cumhuriyeti'yle âdeta somutlaştığı söylenebilir. *Genç Kalemler*'e ve Ömer Seyfettin'e borçlu olduğumuz yazı dili, bugün ileri seviyelere gelmiştir. Hikâyeden romana, şirden tiyatroya birçok alanda bu dille sayısız ürünler verilmiş, Türk dili sistemli bir şekil kazanmıştır. Konuşma diline girmiş, halkın diline yerleşmiş, dilin söz

varlığında kabul görmüş yabancı kaynaklı sözcüklerin (kitap, millet, merdiven vb.) kullanılmasına devam edilmektedir. Konuşulan dil ile yazı dili birbirine yaklaşmıştır. İstanbul Türkçesi eğitim dili, edebiyat (yazı) dili ve resmî dil olarak varlığını korumaktadır. Okuma yazma oranı okulların da yaygınlaşmasıyla artmış, sistemli bir hâle gelmiştir. Türk milleti kendine ait dilin kendi kurallarına göre uygulanan sistemli bir gramerine Cumhuriyet döneminde kavuşmuştur. Türkiye Türkçesinin ilk grameri 16. yüzyılda Bergamalı Kadri tarafından yazılan *Müyessiretü'l-Ulûm*'dur. 16. yüzyıla kadar Anadolu Oğuz Türkçesinin grameri yazılmamış, 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar da herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 19. yüzyılda yazılanlar ise Arapça esaslara göre hazırlanmıştır. Tahsin Banguoğlu, Muharrem Ergin'le hız kazanan gramer çalışmalarında Zeynep Korkmaz, Leyla Karahan gibi bilim adamlarının çalışmalarıyla mükemmel noktaya gelmiş, -İstanbul Türkçesi özelinde- Anadolu Oğuz Türkçesinin grameri konusunda sayısız bildiri, makale, kitap, tez hazırlanmıştır.

Ömer Seyfettin tasfiyeciliğe karşı olduğunu, aşırı özleştiriciliğe sıcak bakmadığını hemen hemen her yazısında dile getirmiştir. Cumhuriyet döneminde tasfiyecilik bir dönem devlet politikası hâline gelmiş, fakat Gazi Mustafa Kemal Atatürk bu yolun yanlışlığını fark ederek hatadan dönerek, "Kitap, kâtip, mektup benim; keebe, yektübü ve geri kalanı Arap'ındır."²⁷ sözyle Ziya Gökalp'ın "Türkçeleşmiştir Türkçedir." düşüncesine yönelmiştir. Vazgeçilen bu dil görüşü, onun ölümünden sonra aşırılaştırılarak devam ettirilmiş, Cumhuriyet'in halk-aydın yakınlaşması hedefinden uzaklaşmış, Cumhuriyet'in kazanımlarının etkisi düşürülmüştür.

Ömer Seyfettin, eski ve uzak Türkçeye gitme isteğinde olmamıştır, yaşayan ek ve kökten hareketle konuşulan dile önem vermiştir. Osmanlı Türkçesinde yaygın olan 'alicanap, âmiyâne, filhakika, girift, hodbin, namütenahî' gibi kulağa hoş geldiği için bir zamanlar çokça kullanılan sözcüklerin kullanım sıklığı kendiliğinden azalmış, bazıları da konuşma ve yazı dilinden düşmüştür. Çoğu edat ve sıfatın da kendiliğinden düştüğü görülmüştür. "Ölmüş ifadeler canlandırılmaz." gerçeği fark edilmiştir. Konuşulan dilde yer almayan ifadelerin Türkçe kökenli de olsa canlandırılmayacağı düşüncesi kendisini göstermiştir. Fakat Doğu dillerinin yapısını diline sokmayan halkın konuşma diline Batı kaynaklı dil yapıları girmeye başlamıştır. Bilim dilindeki terimlerin Türkçeleştirilmesinde geç kalınmış, bu boşluk Batı kaynaklı yapı, sözcük ve terimler tarafından doldurulmuştur. Toplum hayatına ait düzen unsurlarını

²⁷ Korkmaz, *Atatürk ve Türk Dili – Belgeler*, s. 319.

içeren dinî öğelerin (Kur'an, sünnet, hadis, fıkıh) Arapçaya dayanması sebebiyle Osmanlı dönemindeki Arapça hukuk ve bürokrasi terimlerinin birçoğu halen kullanılmaktadır. Tıp gibi birçok bilim dalında ise Latince kökenli sözcüklerin hâkimiyeti söz konusudur. Türkiye Türkçesinin Oğuz Türkçesi temelli olması, Oğuz Türkçesinin geç yazı dili hâline gelmesi, önce Arapça ve Farsça, sonra Fransızca ve İngilizce etkisi ve baskısında kalması, eski dönemlerde medreselerde, günümüzde üniversitelerde yeterince işlenmemesi dil tartışmalarını devam ettiren sebeplerdendir.

Yabancı dil eğitimine de dikkat çeken Ömer Seyfettin öncelikle herkesin kendi ana dilini iyi öğrenmesi gerektiğini belirtmiştir. Özellikle yabancılarla iletişimde olan memurların ve bilimdeki gelişmeleri takip etmek isteyenlerin yabancı dili çok iyi derecede öğrenmeleri ve kullanmaları gerektiğine her defasında dikkat çekmiş fakat öncelikle kendi ana dillerini iyi öğrenmeleri gerekliliği üzerinde durmuştur.

Kaynakça

- Arai, Masami. *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*. çev. Tansel Demirel. İstanbul: İletişim Yayınları, 1994.
- Buran, Ahmet. "Karma Diller". *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7/ 13 (2005): 95-104.
- Buran, Ahmet. "Karma Diller ve İki Örnek: Klasik Osmanlıca ve Kürtçe". *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20 (2006): 19-33.
- Korkmaz, Zeynep. *Atatürk ve Türk Dili – Belgeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.
- Orkun, Hüseyin Namık. *Türkçülüğün Tarihi*. İstanbul: Köymen Yay., 1977.
- Öksüz, Yusuf Ziya. *Türkçenin Sadeleşme Tarihi, Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1995.
- Ömer Seyfettin. *Balkan Harbi Hatıraları*. haz. Tahsin Yıldırım, İstanbul: DBY Ya., 2016.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 1*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yay., 2020.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 2*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yay., 2020.
- Ömer Seyfettin. *Makaleler*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yay., 2021.
- Polat, Nazım Hikmet. "Ömer Seyfettin". *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 34 (2007): 80-82.
- (Ünaydın), Ruşen Eşref. *Diğerler ki*, İstanbul: Kanaat Matb., 1918.